

KATOLÍCKE NOVINY – NAJSTARŠIE SLOVENSKÉ KATOLÍCKE PERIODIKUM

Marta Dobrotková (Trnava)

The *Katolícke noviny* – the Oldest Slovak Catholic Periodical

Abstract: The article deals with the history of the *Katolícke noviny*, which can be divided into several stages. The first stage is connected with Pest-Buda, where a strong Slovak community lived. The *Katolícke noviny* was edited by the priests Šimon Klempa, Ján Palárik and Andrej Radlinský. At Radlinský's instigation, the periodical merged with the magazine *Cyrrill a Method*. The second stage is closely related to the Society of St Adalbert. The *Katolícke noviny* became the official newspaper of the Society in 1870. The editorial staff was led by Pavol Blaho, Juraj Slotta, Andrej Pullman and František Richard Osvald. In the third stage, from 1880 until 1904, the paper was published by Martin Kollár. Subsequently, František Jedlička took over the management of the newspaper, which then became a political weekly. As a result, Hungarian episcopal representatives banned the use of the name 'Catholic News'. The newspaper was published until 1910. An attempt at a short-term resumption of publishing the paper was made in Nitra in 1919–1920. Nevertheless, it was not until 1940 that the *Katolícke noviny* began to be published again, and it has been published continuously ever since. The Communist regime retained the *Katolícke noviny* to demonstrate religious freedom, but it was only the regime's propaganda. The year 1968 brought some hope of freedom, but it did not last long – soon afterwards, normalisation and strict censorship were introduced. Real freedom did not come until November 1989.

Keywords: *Katolícke noviny* – Slovak Catholicism – Society of St Adalbert – Andrej Radlinský – Martin Kollár – Catholic Action – Prague Spring of 1968 – November 1989

V revolučných rokoch 19. storočia si biskupský zbor Uhorska uvedomoval moc a účinok tlačeného slova. Preto inicioval založenie Spolku na vydávanie dobrých a lacných kníh pre katolícky ľud maďarského, nemeckého a slovenského jazyka. Spolok začal vydávať aj vlastné noviny v maďarčine a v nemčine už od svojho vzniku v roku 1848. Noviny v slovenčine sa však objavili až o rok neskôr, v roku 1849. Prvé číslo *Katolíckych novín* (ďalej KN) s presným názvom *Katolícke noviny pre obecni ľud* s podtitulom *Sláva Bohu na visosti, a na zemi pokoj ludom dobrej vôle* sa objavilo 7. novembra 1849 v Pešti a boli určené pre Slovákov – katolíkov žijúcich v Uhorsku. Úlohou tohto príspevku je priniesť komplexné informácie o najstaršom katolíckom periodiku na Slovensku.

KN mali od prvého počiatku vyše 1 000 predplatiteľov. Prvým redaktorom novín bol Šimon Klempa², v tom čase

farár v Pešti³ vo štvrti Jozefov⁴, pomenovanej podľa kostola sv. Jozefa. Š. Klempa pochádzal zo zemianskej rodiny. Filozofiu študoval v Trnave a v teologických štúdiách pokračoval na Pázmaneu vo Viedni.⁵ Po kňazskej vysviacke pôsobil od roku 1836 ako kaplán vo farnosti sv. Jozefa v Pešti. Historicky ho zaraďujeme do tretej generácie bernolákovcov.

Pešťbudín bol zásluhou rozvoja priemyslu a výstavby železničnej trate príťažlivým miestom pre nový začiatok viacerých národností žijúcich v Uhorsku.⁶ V Pešťbudíne bývalo v roku 1850 podľa oficiálnych štatistík len cca 1 307 Slovákov⁷, iné podklady udávajú počet 5 494⁸. Z toho vyplýva, že reálny počet Slovákov bol v meste až päťnásobne vyšší, ako udávajú oficiálne štatistiky. Centrami slovenskej komunity v Pešťbudíne boli terezínske a jozefovské predmestia⁹, kde žilo tak evanjelické, ako aj katolícke

¹ Periodikom sa zaoberali napr.: JUDÁK 2001; ZAVARSKÝ 2001; GROCHÁLOVÁ 2010; HALKO 2010.

² Šimon Klempa (*1811, Lakšárska Nová Ves – †1903, Trnava), kňaz, náboženský spisovateľ, národný dejateľ. Bol členom prípravného výboru na založenie Spolku Sv. Vojtecha, v r. 1899 – 1900 jeho predsedom. Šľachtický titul dostala jeho rodina od kráľa Leopolda I. v roku 1685. Venoval sa aj pedagogickej práci.

³ V súčasnosti Budapešť, ktorú slovenská početná komunita, ktorá tam žila nazývala Pešťbudín. Pôvodne v meste prevládalo nemecké obyvateľstvo, postupne sa z nej vytvorilo európske mesto s prevládajúcim maďarským obyvateľstvom. K zjednoteniu častí mesta – Budín, Starý Budín a Pešť na Budapešť, ako hlavného mesta Uhorska, neskôr Maďarska, došlo roku 1873.

⁴ Dnes je to VIII. obvod Budapešti.

⁵ Rímskokatolícke študijné a ubytovacie zariadenie vo Viedni, založené bolo v roku 1623 ostrihomským arcibiskupom Petrom Pázmaňom, ako rímskokatolícky seminár pre kandidátov štúdia teológie z Uhorska vo Viedni.

⁶ KAČÍREK 2016.

⁷ Na začiatku 60. rokov sa počet Slovákov zvýšil približne na 8 000. MESÁROŠ 1990.

⁸ Ján Palárik upozornil aj na počty sezónnych slovenských robotníkov a podľa neho ich počas sezóny bolo v Pešťbudíne až 51 000. KOVÁČOVÁ 2006.

⁹ KAČÍREK 2016.

spoločenstvo. Z evanjelických predstaviteľov, ktorí riadili slovenský život, možno pripomenúť zásluhy Jána Kollára, Daniela Bacháta a Martina Morháča.¹⁰ Z radov katolíckych kňazov¹¹ možno, okrem už spomenutého Šimona Klempu, uviesť Jána Palárika¹² a Jozefa Viktorina. Slováci však žili aj v Starom Budíne, kde sa nachádzala lodenica a v nej pracovalo do 2 000 robotníkov rôznych národností, vrátane Slovákov.¹³

KN redigoval Š. Klempa do roku 1852. Noviny vychádzali v bernolákovčine¹⁴ a objavovali sa s týždňovou periodicitou vždy v stredu. Vydavateľom KN bol peštiansky Spolok na rozširovanie dobrých a lacných kníh, neskôr od augusta roku 1852 Spolok sv. Štefana.¹⁵ V úplne prvom čísle novín sa Š. Klempa vyjadril: „*Skládání spolek mne nižie podpísanému odevzda, čo sem já s velkú radostú prijal, poňeváč sa mi tak príležitost poddala, k cvičeňú a vzdělávaňú národu slovenského mne vždi prevzácného, podla slaběj síli mojěj dopomáhať. Tak radostně přijímajté a čítajté časopis tento, jak radostně vám ho posílám.*“¹⁶

Prvé články uverejnené v KN sa pokúšali napríklad upriamiť pozornosť na nové rodiace sa hlavné mesto Uhorska, nazvané už v roku 1849 pomenovaním Budapešť (namiesto Pešťbudín) a uverejnili správu o otvorení nového reťazového mosta cez Dunaj, čo bolo dôkazom začiatku veľkej výstavby a celkového rozvoja mesta.¹⁷

KN v prvej fáze svojej existencie prinášali informácie z Pešťbudína, ktorý bol v polovici 19. storočia národným strediskom Slovákov. V Pešťbudíne pôsobilo množstvo mladých mužov a žien pochádzajúcich z hornouhorských stolíc – z Liptova, Turca, Oravy a iných krajov Slovenska. Do mesta prišli hlavne kvôli zárobku a pracovali vo vinárňach, rôznych cechoch a fabrikách. Dopĺňali ich aj dolnozemsí Slováci¹⁸; títo v meste a okolí pôsobili už dlhšie.¹⁹ Mnoho Slovákov prichádzajúcich do mesta vyhľadávalo

slovenskú komunitu a nadväzovalo s ňou aj duchovné kontakty. Viacerí z bohatých mešťanov darovali časť svojho majetku na cirkevné účely²⁰ alebo evanjelickí veriaci finančne podporili miestny evanjelický zbor a prispeli na stavbu evanjelického chrámu. V 50. rokoch 19. storočia nebolo slovenské povedomie celkom sformované, používalo sa viacero jazykových noriem slovenčiny, akými boli staroslovenčina – t. j. slovakizovaná čeština, bibličtina, bernolákovčina, štúrovská slovenčina a nárečové formy,²¹ dokladom čoho je aj reč KN, ktorou bola spočiatku bernolákovčina. Bolo to preto, že po revolúcii 1848/49 J. Palárik, A. Radlinský²² a J. Viktorin rezignovali na spisovnú štúrovskú slovenčinu a spočiatku sa za redaktora Š. Klempu rozhodli podporiť bernolákovčinu. Až koncom roka 1851, po stretnutí J. Palárika, A. Radlinského a M. Hattalu s L. Štúrom, J. M. Hurbanom a M. M. Hodžom v Bratislave, sa formuje nová podpora pre upravenú štúrovskú slovenčinu.²³ Novú upravenú slovenčinu podľa gramatiky Martina Hattalu²⁴ začala používať aj redakcia *Katolíckych novín*²⁵ v Pešti, ale aj *Slovenské pohľady* vychádzajúce v Skalici, *Priateľ ľudu* vydávaný v Liptovskom Sv. Mikuláši a *Poklady kazateľského rečníctva*, ktoré vydával A. Radlinský v Budíne.²⁶ Od roku 1852 vychádzal v hodžovsko-hattalovskej slovenčine aj národne orientovaný časopis *Cyryll a Method*²⁷.

KN v prvej fáze existencie chýbal národne orientovaný charakter. Ich charakteristika nebola pre Slovákov priaznivá. Vo všeobecnosti boli považované za hungaristické a konzervatívne. Spočiatku prinášali len teoretické abstraktné úvahy o všeobecných náboženských a mravných problémoch bez aplikácie na domáce pomery. Postupne pribúdali rubriky ako Prespolné listy, Vestník cirkevný, Rozličnosti, Mravné nauky, ďalej literárne správy a správy podporujúce protialkoholickú aktivitu. Hlavným poslaním novín bolo upevňovať myšlienky kresťanskej filozofie lásky k blížnemu a šíriť

¹⁰ Pred nimi reprezentoval Slovákov najmä Spolok milovníkov reči a literatúry slovenskej a pilierom evanjelickej komunity bol evanjelický zbor založený Jánom Kollárom. Dôležitým mužom bol aj farár slovenského zboru Jozef Podhradský.

¹¹ KOVÁČOVÁ 2014.

¹² Ján Palárik (*1822, Raková, okr. Čadca – †1870, Majeichov, okr. Trnava), kňaz, dramatik, novinár, politik, organizátor a kritik. Hlásil sa ku koncepcii slovenského národného hnutia vedeného Ľudovítom Štúrom. Spolupracoval s A. Radlinským. Účastník Memorandového zhromaždenia v Turčianskom Sv. Martine v r. 1861.

¹³ KN uviedli, že tam pracovali Slovania, vrátane Slovákov. KN, roč. 8, č. 15, 12. 4. 1856, s. 119.

¹⁴ Bernolákovčina bola prvým pokusom o kodifikáciu spisovného jazyka Slovákov, ktorý uviedol do života Anton Bernolák; podľa neho sa nazýva skupina prvého obdobia slovenského národného obrozenia bernolákovci.

¹⁵ Spolok svätého Štefana vznikol v roku 1852, keď predtým pôsobil ako Spolok na vydávanie dobrých a lacných kníh a začal vydávať KN. Vzhľadom k tomu, že Slováci nemali možnosť sa v tomto spolku národne prezentovať, založili v roku 1850 v Banskej Štiavnici noviny *Cyryll a Method*, v redakcii ktorých pôsobil J. Palárik a neskôr Michal Rešetka. JUDÁK 2021.

¹⁶ KN, roč. 1, 1949, č. 1, 7. 11. 1949, s. 1.

¹⁷ KN, 1849, roč. 1, č. 4, 28. 11. 1849, s. 32.

¹⁸ Slováci, ktorí sa vo viacerých vlnách presídlili na územie tzv. Dolnej zeme – t. j. južných oblastí Uhorska v snahe osídliť opustené územia po vyhnaní Osmanov.

¹⁹ KN, 1852, roč. 4, č. 27, 3. 7. 1852, s. 6–7.

²⁰ Ako príklad možno uviesť príspevok istého mešťana Piroša, ktorý venoval katolíckej Farnosti sv. Jozefa v Pešti polovicu svojho majetku. KN, roč. 4, č. 27, 3. 7. 1852, s. 6–7.

²¹ KAČÍREK 2016.

²² Andrej Radlinský (*1817, Dolný Kubín – †1879, Kúty), slovenský rímsko-katolícky kňaz, náboženský spisovateľ, jazykovedec, redaktor, pedagóg, vydavateľ, zakladateľ Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha.

²³ Išlo o tzv. hodžovsko-hattalovskú reformu.

²⁴ *Grammatica Linguae Slovenicae* z roku 1850.

²⁵ KN, 1851, roč. 3, č. 18, 1. 11. 1851, s. 144. Podľa vyjadrenia redakcie sa na pravopise a spôsobe písania dohodli všetci najhlavnejší slovenskí spisovatelia na Slovensku.

²⁶ KAČÍREK 2016.

²⁷ *Cyryll a Method* – časopis pre cirkev a školu, bol nábožensko-pedagogický týždenník, ktorý od 14. marca 1850 vydávali v Banskej Štiavnici J. Palárik a A. Radlinský a do 9. júla 1851 – keď vyšlo jeho posledné číslo – len J. Palárik. Vydanie časopisu v rokoch 1852–1856 zabezpečovali M. Rešetka a J. Slotta v Banskej Bystrici, koncom roka 1856 časopis z finančných dôvodov zanikol.

osvetu medzi širokými ľudovými vrstvami po zlikvidovaní revolučných krvavých nepokojov rokov 1848/49. Význam pre národné dejiny majú hlavne dôležité informácie o živote Slovákov uverejňované v rubrike *Z Pešť-Budína*.²⁸

Druhým redaktorom KN bol Ján Palárik, ktorý bol od 1. júla 1851 do 6. decembra 1852 kaplánom vo farnosti sv. Terézie v Pešti. Jeho kaplánske pôsobenie v Pešti bolo cirkevným trestom za názory publikované v časopise *Cyrill a Method* v roku 1850. Ján Palárik priniesol do KN Štúrovu kodifikáciu slovenčiny. KN dosiahli hneď od začiatku na tie časy úctyhodný počet predplatiteľov – okolo 1 700. Palárik ich redigoval do roku 1856. Bolo to v období, keď sa v roku 1852 uskutočnila veľká diskusia medzi slovenskou verejnosťou, ktorú priniesol časopis *Cyrill a Method*, v akom jazyku majú noviny vychádzať, či v štúrovskej slovenčine podľa Hattalovej Mluvnice alebo v slovakizovanej češtine – staroslovenčine.²⁹ Z vyše 200 uverejnených mien podporovateľov hodžovsko-hattalovskej reformy sa z peštianskych Slovákov za štúrovskú slovenčinu vyslovili redaktori zemského zákonníka Andrej Radlinský a Ivan Rakovský, kapláni pri Kostole sv. Terézie v Pešti Jozef Bartoň, Michal Maločaj a Ján Palárik, členovia Slovenskej cirkevno-literárnej školy na katolíckom seminári v Pešti, konkrétne František Beluš, Jozef Bielek, Jozef Fraštacký, Ján Horecký, Matej Hrivňák a Adam Skalka. Za uvedenie slovenčiny sa vyjadrili aj viacerí poprední mešťania Pešťbudína. J. Palárik, A. Radlinský a J. K. Viktorin sa v päťdesiatych rokoch sústreďovali na získanie slovenskej elity pre štúrovskú slovenčinu. Väčšina slovenskej katolíckej inteligencie sa v roku 1855 vzdala bernolákovčiny a reprezentanti tretej generácie Bernolákovcov nerobili kvôli tomu žiadne problémy.³⁰ KN sa od začiatku roku 1854 stali oficiálnym slovenským tlačovým orgánom cirkevného, hungaristicky orientovaného vydavateľského Spolku sv. Štefana, stojaceho pod patronátom ostrihorského arcibiskupa, strácali postupne čitateľské zázemie, čo sa prejavilo v počte vydaných výtlačkov, ktorý klesol na 250 výtlačkov.³¹

Andrej Radlinský začal s KN spolupracovať od roku 1855 a od druhého polroku prevzal ich redigovanie. Vtedy pôsobil v budínskopol Kostole sv. Kristíny. Okrem redaktorských prác sa staral aj o expedíciu časopisu, ktorú odberatelia najviac kritizovali. Roku 1853 noviny tlačila spoločnosť Ladislav Lukáč a Comp., od roku 1856 vychádzali v tlačiarni Martina Bagóa. Čoraz silnejší tlak Spolku sv. Štefana proti vydávaniu slovenských tlačí a nezáujem vydávať KN podnietil úsilie o založenie vlastného slovenského cirkevného spolku. Radlinského redakcia KN sa po ich

zlúčení s časopisom *Cyrill a Method* napokon so Spolkom sv. Štefana rozišla. J. Palárik, J. K. Viktorin a A. Radlinský sa sústredili na založenie slovenského katolíckeho cirkevného spolku – mal ním byť Spolok sv. Adalberta = Vojtecha so sídlom v Pešti už v roku 1857. Prvý pokus bol však neúspešný, ostrihorský arcibiskup Ján Scitovský schválenie spolku nepotvrdil a odporúčal, aby sa Slováci aktívnejšie zapájali do činnosti celouhorského katolíckeho Spolku sv. Štefana.³² Rok 1859 priniesol novinám veľkú zmenu. V uvedenom roku došlo k zmene typu písma novín, v ktorých boli sádzané. Kým dovtedy sa tlačili v ozdobnom lomenom neogotickom nemeckom písme, ľudovo zvanom aj švabach a ktoré bolo ťažšie čitateľné, po spomenutom roku sa písmo zmenilo do dnešnej podoby.³³ A. Radlinský bol od roku 1857 poverený aj vedením redakcie časopisu *Cyrill a Method*. Časopis však zápasil s finančnými problémami, čo vyústilo do zlúčenia s KN. Paradoxné je, že Radlinský uprednostnil názov *Cyrill a Method* s podtitulom *Katolícke noviny pre Cirkev, Dom a Školu*. Možno predpokladať, že to bolo z dôvodu charakteru časopisu *Cyrill a Method*, ktorý bol orientovaný viac pronárodne než KN, ktoré oficiálne patrili pod Spolok sv. Štefana a vyžadovali sa od nich kroky v záujme presadzovania oficiálnej vládnej uhorskej orientácie. Noviny vychádzali do roku 1861 ešte v Budíne, ale od 5. septembra 1862 už časopis vychádzal v Skalici a v rokoch 1869 – 1870 v Bratislave, keďže Radlinský bol v roku 1861 preložený z Budína za farára do odľahlých Kútov, mimo centra vtedajšieho národného diania. Hlavnými spolupracovníkmi Radlinského v redakčných prácach boli František Vítázoslav Sasinek³⁴ a v rokoch 1862 – 1863 Leopold Boček³⁵.

Pri charakteristike časopisu – resp. novín možno uviesť, že najprv to boli konfesiónálne noviny vyznačujúce sa miernym propagovaním slovenského národného hnutia a veľkou ústupčivosťou k vysokej cirkevnej hierarchii. Spočiatku zastávali neraz skostnatené, konzervatívne, ba aj spiatočnicke stanovisko, ktoré bolo v priamom kontraste so životnými záujmami slovenského ľudu.

Cyrill a Method, Katolícke noviny pre Cirkev, Dom a Školu v rokoch 1855 – 1856 nemali veľkú publicitu a stáli bokom od pokrokového krídla slovenského nacionálneho pohybu. Ich význam vzrástol v rokoch 1857 – 1861, keď začali pertraktovať nielen hospodárske, kultúrne, ale aj politické slovenské požiadavky, pretože úradné *Slovenské noviny* tak nemohli konať. Časopis vychádzal do roku 1870.³⁶ Popularite časopisu pod vedením Radlinského poslúžila v podstatnej miere aj jeho pedagogická príloha *Priateľ školy a literatúry*. Pod

²⁸ Porovnaj: KAČÍREK 2016 a KOVÁČOVÁ 2014.

²⁹ C a M, 1852, roč. 1, č. 3 a 4, 24. 1. a 31. 1. 1852, s. 23 – 24 a 30 – 32.

³⁰ KAČÍREK 2016.

³¹ MESÁROŠ 1992.

³² HANAKOVIČ 2005.

³³ STANKAYOVÁ 2019.

³⁴ František Vítázoslav Sasinek (*1830, Skalica – †1914, Štajerský Hradec), kňaz, historik, národný dejateľ, editor, spisovateľ. R. 1869 zvolený za tajomníka Matice slovenskej, redigoval *Letopis Matice slovenskej*, zaslúžil sa o založenie gymnázia v Kláštore pod Znievom. Po zrušení Matice roku 1875 odišiel do Skalice, kde vydával *Slovenský letopis* (1876 – 1882). Po istých problémoch odišiel aj s matkou do Prahy, stal sa redaktorom katolíckych novín vychádzajúcich v Čechách, neskôr bol duchovným správcom Nemocnice milosrdných sestier. R. 1892 sa vrátil na Slovensko, pôsobil v Radošovciach a Kútoch, neskôr v Mariazelli.

³⁵ Leopold Boček (*1829, Bystřice nad Perštejnem – †1909, Skalica), učiteľ, redaktor. Pre potreby škôl zostavil prvú učebnicu slovenčiny.

³⁶ Časopis sa tlačil v Škarniclovej tlačiarni v Skalici, ale aj u firmy Mayer v Bratislave (1869 – 1870) a v tlačiarni Žigmunda Wintera v Trnave.

Radlinského redakčnou správou si splnil svoju historickú úlohu, pretože na jeho stránkach hlavný redaktor neustále zdôrazňoval potrebu zostavenia národného memoranda, založenia Matice slovenskej, slovenských gymnázií a založenia Spolku sv. Adalberta = Vojtecha, ktorý by bol výlučne pre Slovákov. Argumentoval, že to má byť katolícky spolok pre Slovákov, čím ale po predložení návrhu kardinálovi J. Scitovskému v prvej fáze neuspel. Prímas kardinál mu dôvodil, že veď predsa existuje katolícky Spolok sv. Štefana, kde sa majú realizovať aj Slováci³⁷. V čase, keď Radlinský obnovoval časopis, dosahoval náklad sotva 300 výtlačkov, po troch mesiacoch však už dosiahol počet viac ako 750 predplatiteľov. To bola jeho odpoveď na predpoklady maďarskej strany, že ak zaniknú slovenské katolícke časopisy, budú Slováci odkázaní len na tie maďarské, a spolu s nimi aj na maďarské mravoučné, náboženské a školské knihy.³⁸

K zániku časopisu *Cyrril a Method a Katolíckych novín pre Cirkev, Dom a Školu* došlo v roku 1870. V podstate časopis splnil svoju historickú úlohu, nakoľko po oficiálnom založení a schválení Spolku svätého Vojtecha (ďalej SSV) si spolok zvolil za svoj úradný tlačový orgán samostatné *Katolícke noviny*, ktoré vychádzali pod egidou SSV až do roku 1881. Andrej Radlinský si uvedomoval, že Spolok svätého Adalberta = Vojtecha³⁹, o ktorý sa tak intenzívne usiloval a aj rozvoj autonómnosti a spoločensko-kultúrneho poslania môže spolok získať iba vtedy, ak bude mať svoju vlastnú periodickú tlač. Preto požiadal ostrihomského arcibiskupa o súhlas na vydávanie *Katolíckych novín*, ktoré mal redigovať kaplán Pavol Blaho⁴⁰ z Holiča. Pavol Blaho sa na margo vydávania novín vyjadril: „Katolícke noviny nebudú nič nového, ponevác to, čo sa v nich bude zastávať a trebárs i v novom rúchu predstavovať, je vec starodávna, to je naša sv. katolícka Cirkev, a jej život na tomto svete.“⁴¹ Andrej Radlinský mienil SSV a aj vydávaním KN „dotvárať národné a duchovné črty a analogický účel mali mať aj noviny, ktoré boli určené k odrážaniu od Cirkve nepriateľských šírov a k utvrdeniu ľudu v katolíckej viere“.⁴² Noviny sa začali zásluhou A. Radlinského hlásiť k Spolku ešte skôr, než došlo k ustanovujúcemu zhromaždeniu uvedenej organizácie. Prvé číslo *Katolíckych novín* s uvedením, že ide o prvý ročník a oficiálnym oznámením, že to bude riadny tlačový orgán pôvodne Spolku sv. Adalberta (neskôr iba SSV), vyšlo už 7. júla 1870 a pod hlavičkou Spolku vychádzali až do roku 1881. Prvé číslo v rukách SSV zaviedlo viacero nových rubriek, akými boli napríklad Pápežské listy, Vestník, Pôvodnie dopisy, Všeličo, Slovenské obrázky,

Literatúra. Skutočný vznik Spolku, čiže zakladajúce valné zhromaždenie, sa uskutočnilo 14. septembra 1870. *Katolícke noviny* sa sústredili predovšetkým na činnosť SSV a veľmi podrobne informovali čitateľov o všetkých skutočnostiach, ktoré sa ho týkali. Ešte predtým, ako sa uskutočnilo ustanovujúce zhromaždenie SSV, publikovali *Katolícke noviny* dňa 8. septembra 1870 program pripravovaného prvého valného zhromaždenia. Ďalšie číslo *Katolíckych novín* prinieslo podrobný opis ustanovujúceho zasadnutia.⁴³ Po slávnostnej omši nasledovalo konštituovanie SSV v budove trnavského gymnázia od 10:00 hodiny a to prečítaním listu ostrihomského arcibiskupa Jána Šimora, v rámci ktorého určil arcibiskup za predsedu rokovania generálneho vikára v Trnave Henricha Sajbéliho. Ten oficiálne otvoril valné zhromaždenie. Ďalej nadväzovali správy o stave SSV, jeho základine, členoch a majetku, ako aj informácie o príprave nových školských učebníc, ktoré mal Spolok vydať. Zasadnutie pokračovalo voľbou predsedu a podpredsedov Spolku, zvolil sa tiež správca, tajomník, pokladník, účtovník, ako aj výbor a konatelia. Na to pokračovali rokovania o návrhoch a rozličné porady. Určilo sa miesto a čas budúceho valného zhromaždenia a nasledovala záverečná reč Juraja Slotu⁴⁴. 15. septembra 1870 sa uskutočnilo prvé štvrťročné zasadnutie už zvoleného výboru Spolku.⁴⁵ V rámci prvých rokovaní organizácie sa rozhodlo aj o *Katolíckych novinách*, ktoré mali obsahovať ľudovejšiu náplň, aby sa z nich stali malé populárne náboženské noviny. P. Blaho a aj A. Radlinský sa však vzdali redigovania KN, čo pravdepodobne súviselo s istým „vyšachovaním“ osnoveľa A. Radlinského z riadiacich funkcií SSV. Výbor ich požiadal, aby v redigovaní pokračovali až do konca roka. Náklad novín v uvedenom období predstavoval 500 výtlačkov. Na výbore sa uzniesli, že by bolo dobré, ak by biskupi rozhodli, aby *Katolícke noviny* odoberala každá fara a platili by za ne z kostolnej pokladnice.⁴⁶ P. Blaho sa emotívne rozlúčil s KN úvodníkom dňa 29. decembra 1870, v ktorom sa oprel o myšlienku jednoty a spolupráce a vyzval čitateľov, aby zostali oddaní KN.⁴⁷ Od roku 1871 bol vedením redakcie novín poverený Juraj Slotta. Juraj Slotta sa snažil využiť *Katolícke noviny* na vzrast počtu členov SSV. Ako skúsený redaktor a pedagóg získaval spolupracovníkov v radoch jednoduchých dedinských spravodajcov a dopisovateľov, ktorí mu posielali informácie o vzraste členov SSV vo farnostiach, správy o náboženskom živote a národných pohyboch aj v okolitých obciach a mestách. Napriek tomu, že správy musel opravovať a dopĺňať, boli pre neho skvelým prostriedkom komunikácie s mládežou, či

³⁷ HANAKOVIČ 2005.

³⁸ RÁBIK 2021.

³⁹ Radlinský zámerné zvolil latinskú verziu mena Vojtech – Adalbert, pretože sa spočiatku obával zamietnutia spolku zo strany nadriadených cirkevných orgánov.

⁴⁰ Pavol Blaho (*1844, Skalica – †1938, Bratislava), kaplán v maďarskom mestečku Svätý Ondrej v Pilišských vrchoch, v ktorom je ešte aj dnes silná menšina Slovákov, a od r. 1869 pôsobil v Holiči.

⁴¹ LOPATKOVÁ 2019.

⁴² HANAKOVIČ 1995.

⁴³ KN, 1870, roč. I, č. 12, 29. 9. 1870, s. 93 – 95.

⁴⁴ Juraj Slotta (*1819 Rajec – †1882 Leopoldov), kňaz, učiteľ, básnik, publicista a redaktor, spoluzakladateľ a prvý správca Spolku sv. Vojtecha. Ako pedagóg vyučoval na katolíckom gymnáziu v Banskej Bystrici.

⁴⁵ KN, 1870, roč. I, č. 12. Zápisnica I. Valného zhromaždenia Spolku sv. Adalberta (Vojtecha), s. 93 – 95.

⁴⁶ HANAKOVIČ 2005.

⁴⁷ KN, roč. I, 1870, č. 23, 29. 12. 1870, s. 1.

jednoduchými ľuďmi vôbec.⁴⁸ Aj napriek tomu však počet členov SSV nerástol podľa predstáv činovníkov Spolku, čo sa snažil napraviť svojím príhovorom v úvodníku KN v roku 1872 sám arcibiskup.⁴⁹ Juraj Slotta okrem redakčných prác na KN, *Pútniku svätovoješskom* a riadeniu edičnej činnosti SSV vykonával aj funkciu správcu Spolku a nedokázal sa venovať všetkým povinnostiam naplno, preto sa redigovania KN vzdal. Ich redakciu prevzal Andrej Pullmann⁵⁰. KN mali v období Slottovho redigovania 1 000 predplatiteľov, viacerých exemplárov zasielal J. Slotta na výmenu alebo zadarmo. Z predplatiteľov kňazi a rehoľníci odoberali temer polovicu, spolky 62, mešťania a remeselníci 224, roľníci takmer 100 a ďalších 100 objednávali ostatné zamestnania.⁵¹ Od r. 1878 ale len do roku 1879 sa šéfredaktorom KN⁵² stal František Richard Osvald⁵³ a napokon od konca roku 1880 sa stotožnil s prevzatím zodpovednosti za redakciu Martin Kollár,⁵⁴ rímskokatolícky kňaz, tajomník a člen Výboru SSV, ktorý vyjadril súhlas s vedením redakcie KN po Osvaldovej rezignácii.⁵⁵ KN v čase eskalujúcej maďarizácie svojím duchovným posolstvom „hrdo držali zástavu slovenskosti“. Vďaka významným dejateľom, ktorí do novín prispievali, vrátane J. Palárika, M. Kollára, J. Kohúta a samozrejme A. Radlinského, boli dôležitým prameňom pri sprítomňovaní a spoznávaní našej národnej minulosti.

Katolícke noviny a Martin Kollár

Martin Kollár bol oficiálnym vydavateľom KN od 1. januára 1881 až do roku 1904. Z tohto obdobia v nich možno nájsť rozmanité žánre, uverejňovali sa spolkové záležitosti, pápežské listy, anekdoty, nábožensko-mravné porekadlá a stabilné rubriky Vestník, Misie, Dopisy, ktoré predstavovali postupne narastajúci kontakt so Slováckmi v Spojených štátoch, Všeličo, Život cirkevný v dopisoch, Literárna záhradka, Rozprávky a Básne – od jednoduchých až po plnohodnotnú básnickú tvorbu Jána Donovala – Milkina⁵⁶, Františka V. Sasínka, Jozefa Ďurjana⁵⁷ a i. KN pod redakčným vedením Martina Kollára boli dôležitým prameňom na spoznávanie

histórie slovenského národa, mali vysoko národne orientovaný charakter vďaka prispievateľom, ktorí mali hlboké pronárodné cítenie a uvedený charakter sprítomňovali prostredníctvom článkov aj čitateľom novín podčiarkujúc kresťanské hodnoty a zdôrazňujúc hrdosť na národ, z ktorého vzišli, čo bolo v čase silnejúcej maďarizácie obzvlášť dôležité. Napomohla tomu aj vydaná encyklika pápeža Leva XIII. z 30. septembra 1880 *Grande munus*, uverejnená v KN, ktorou pápež zaradil sv. apoštolov Cyrila a Metoda do celoročného kalendára a pred celým svetom vyzdvihol slovenské národy.⁵⁸ M. Kollár sa v polovici roku 1899 sťažoval, že následkom každoročného deficitu už od ďalšieho roku nemôže KN vydávať a žiadal SSV, aby opätovne prevzal vydávanie novín.⁵⁹ KN uverejnili úvahu o potrebe vydávať noviny v katolíckom duchu, ktoré sú politicky nezávislé, ale ktoré by zároveň poučovali katolícky ľud nielen o viere a cirkevných záležitostiach, ale o všetkom politickom, spoločenskom a vedeckom dianí vtedajšej doby.⁶⁰ Po roku 1904 M. Kollár už nedokázal finančne a aj fyzicky utiahnuť vydávanie a redigovanie novín, preto sa ich vydávania vzdal. Po vyše dvadsiatich rokoch vo funkcii vážne uvažoval nad novým zodpovedným redaktorom. Redigovanie ponúkol Tichomírovi Milkinovi, Andrejovi Trúchlemu⁶¹ i Andrejovi Kmeťovi⁶², ale nik z nich to neprijal.⁶³ Maďarské noviny (*Magyar Állam, Pesti Hirlap*) totiž periodikum stále obviňovali z panslavizmu. M. Kollár sa však bránil: „*Katolícke noviny značne prispeli k pozdvihnutiu slovenskej katolíckej spisby a k utuženiu svedomia katolíckeho. Takými panslavmi budeme až do smrti! O iný panslavizmus my sa nestaráme, do politiky sa nemiešame, po sláve svetskej nedychtíme ...*“⁶⁴. *Pracujme pravdou, ktorá je síce prikra, ale zdravá ... bola opravdivým liekom ... nech ona občerstvuje, kŕmi, posilňuje*“.⁶⁵ M. Kollár, ktorý z vyčerpania ochorel, sa napokon po 25 rokoch vedenia redakcie i vydavateľstva KN vzdal: „*Byť farárom veľkej obce, správcom, redaktorom Spolku sv. Vojtecha, redaktorom Katolíckych novín a vyslancom krajinským a k tomu ešte slovenským ... je naozaj bremenom*“.⁶⁶

⁴⁸ HANAKOVIČ 2005.

⁴⁹ KN, roč. 3, 1872, č. 7, s. 49 – 50. Išlo o článok arcibiskupa Jána Černocho *Spolok sv. Vojtecha a slovenský ľud*.

⁵⁰ Andrej Pullman (*1842, Sobotište – †1930, Sobotište), kňaz, publicista, národný pracovník, člen výboru SSV. Venoval sa národnobuditeľskej činnosti v spolkoch (Pomocná pokladnica v Starej Turej, Spolok sv. Vojtecha) a publicistike. Kázne uverejňoval v Katolíckych novinách (1872).

⁵¹ HANAKOVIČ 2005.

⁵² KN, 1878, roč. 9, č. 22, 15. 11. 1878, s. 2-3.

⁵³ STANKAYOVÁ 2019.

⁵⁴ Martin Kollár (*1853, Čáry – †1919, Trstín), katolícky kňaz, národno-kultúrny pracovník, spisovateľ, redaktor, prekladateľ, dlhoročný správca Spolku sv. Vojtecha, redaktor a vydavateľ *Katolíckych novín*. Redigoval aj kalendár *Pútnik svätovoješský*, zostavil a vydal almanach *Záhradka*. Bol prívržencom myšlienky česko-slovenskej vzájomnosti. Bol aj poslancom uhorského snemu.

⁵⁵ Zápisnica výborového zasadnutia Spolku sv. Vojtecha v Trnave dňa 27. novembra 1879. KN, 1879, roč. 10, č. 23, s. 180.

⁵⁶ Tichomír Milkín – Donoval (*1864, Donovaly-Mistriky – †1920, Smolinské), rímskokatolícky kňaz, básnik, literárny kritik, prekladateľ. Predchodca Slovenskej moderny. Autor subjektívnej lyriky, vlasteneckej a náboženskej poézie.

⁵⁷ Jozef Branislav Ďurjan (*1849, Stránske – † 1895, Stránske), slovenský pedagóg a osvetový pracovník, vydal zbierky príležitostnej lyriky a životopis Cyrila Gabriela Zaymusa.

⁵⁸ KN, 1882, roč. 13, č. 13 z 5. júla 1882, s. 97.

⁵⁹ HANAKOVIČ 2005.

⁶⁰ KN, 1901, roč. 52, č. 15, s. 138.

⁶¹ Andrej Trúchly (*1841, Svätý Anton – † 1916, Sása), rímskokatolícky kňaz, spisovateľ literárny kritik, prekladateľ.

⁶² Andrej Kmeť (*1841, Bzenica – †1908, Turčiansky Sv. Martin), archeológ, geológ, mineralóg, paleontológ, historik, botanik, etnograf, zakladateľ Slovenskej učenej spoločnosti r 1892 so sídlom v Martine a s filiálkami vo všetkých slovenských mestách.

⁶³ LOPATKOVÁ 2019.

⁶⁴ LOPATKOVÁ 2009.

⁶⁵ KOLLÁR 1888.

⁶⁶ HANAKOVIČ 2005.

Na sklonku 19. storočia sa SSV nachádzal v zložitej situácii. Akákoľvek snaha o zveľadenie slovenského národa sa označovala za panslavizmu a vlastizradu. Podpora vydavateľskej činnosti SSV bola veľmi slabá, katolícki kňazi mnohokrát nedovolili prijať katolícke knihy pre veriacich len preto, že boli slovenské. Spolku sa nedostávalo žiadnej morálnej podpory ani od cirkevnej vrchnosti⁶⁷. A rovnaký osud mal postihnúť aj jeho tlačový orgán KN. Ich rozširovanie považoval napríklad banskobystrický generálny vikár za hriech a kňaza, ktorý tak konal, a to aj napriek tomu, že ho predtým biskup označil za príkladného, vyhlásil za vlastizradcu, ktorého sa mal každý kresťan strániť⁶⁸. Snaha udržať KN bola enormná, ale úsilie bez finančných tokov sa nepodarilo nadlho udržať. Samotní redaktori sa vyjadrovali: *Katolícke noviny nenecháme padnúť nikdy... Čím zúrivejšie budú na ne nápady ich neprajníkov, my tým pevnejšie združíme sa okolo nášho katolíckeho orgánu... vytrvať chceme až do posledného dychu.*⁶⁹ Na obavy zo zániku KN zareagovali aj slovenskí vystaňovalci v Spojených štátoch amerických, ktorí nenariekali nad jestvujúcou situáciou, ale pozastavili sa nad nemohúcnosťou rodákov v starej vlasti vyriešiť uvedený problém vlastnou činorodosťou a nabádali ich urobiť zbierky na predplatenie KN.⁷⁰

Zmena orientácie a názvu novín

Od 30. decembra 1904 začali *Katolícke noviny* vychádzať v Skalici ako „politický a vzdelávateľský týždenník“ a ich hlavným redaktorom sa stal František Jehlička, ktorému Martin Kollár plne dôveroval. Nový redaktor zmenil noviny obsahovo na politický časopis, ktorý prestal podávať správy o spolkových udalostiach, ako aj o náboženskom živote v slovenských regiónoch. Zohrali ešte svoju významnú úlohu v politickom živote Slovákov, keď 5. decembra 1905 v mimoriadnom vydaní publikoval slovenský poslanec Uhorského snemu František Skyčák rozhodnutie vytvoriť novú slovenskú politickú stranu. Tento oznam sa dnes pokladá za vznik Slovenskej ľudovej strany.⁷¹ Predstavitelia novovzniknutej strany práve na stránkach *Katolíckych novín* 13. apríla 1906 uverejnili jej stručný, dvanásťbodový politický program a stali sa jej tlačovým orgánom. Aj vďaka ich propagácii bolo vo voľbách do Uhorského snemu v roku 1906 zvolených sedem slovenských poslancov. V uvedenej roku 1906 však cirkevní predstavitelia zakázali používať podtitul *Pokračovanie Katolíckych novín*. Napokon

keď do obsahového zamerania KN začali postupne prenikať výlučne politické témy, v roku 1910 zanikli.

Ojedinelé snahy o obnovenie KN evidujeme po prvej svetovej vojne, tie však mali iba krátkodobý úspech. V rokoch 1919 – 1920 sa vydávanie KN na chvíľu obnovilo. Vychádzali v Nitre a redigoval ich Ľudovít Okánik, Pavel Žiška a Ján Damborský.⁷²

Obnovenie Katolíckych novín v roku 1940

Koncom tridsiatych rokov 20. storočia začala v priestoroch bratislavského kňazského seminára pôsobiť pod vedením biskupa Michala Buzalku *Katolícka akcia*, organizácia, ktorá podporovala účasť laikov na šírení viery. Jej najvydarenejšou zložkou bola Katolícka tlačová kancelária, ktorá obnovila vydávanie týždenníka *Katolícke noviny*. Prvé obnovené číslo vyšlo 25. októbra 1940. M. Buzalka v prvom čísle obnovených novín v úvodníku vyzýval: ... „rozširujte, kupujte a preplácajte si *Katolícke noviny*. Majú svoju peknú cirkevnú i národnú tradíciu. *Katolícke noviny* sú ako by matkou našich katolíckych časopisov. Začali vychádzať 7. novembra 1849 ... Utvrdia vás vo viere, posilnia vás v nepokojných časoch, usmernia vaše mravné rozhodnutia v tom najlepšom smere ...“⁷³ Cieľom biskupa Buzalku bolo vytvoriť celonárodný týždenník, ktorý by informoval o živote v cirkvi doma a v zahraničí, no ktorý by zároveň tlmil prenikanie ideológie nacizmu do slovenskej spoločnosti, čo sa vo zvýšenej miere očakávalo najmä po salzburskej konferencii v júli 1940. Spočiatku všetkých šokoval veľký formát novín, potom profesionalita redaktorov, akými boli Anton Botek alebo Jur Koza-Matejov, či ďalší. Anton Botek⁷⁴, prekladateľ, publicista, rímskokatolícky kňaz a pápežský prelát bol vedúcim redakcie od roku 1942. KN pod jeho vedením zvýšili náklad z 18 000 na vyše 200 000 výtlačkov⁷⁵ a stali sa veľmi obľúbenými. Ale predovšetkým to boli noviny katolícke, aj napriek tomu, že sa v nich nachádzali bežné agentúrne správy zo sveta.

Katolícke noviny počas komunistického režimu

V povojnových rokoch KN s krátkym prerušením vychádzali naďalej. Ich majiteľmi a vydavateľmi sa postupne uvádzali Pavol Jantausch⁷⁶ (september 1945 – jún 1947) a Ambróz Lazík⁷⁷ (júl 1947 – koniec roka 1948). Od januára roku 1949 to bol SSV a od júna 1949 výbor Katolíckej akcie

⁶⁷ Ako príklad možno uviesť kroky košického biskupa Zsigmunda Bubiesa, ktorý zakázal v slovenských dedinách získavať ľudí za členov SSV, ako aj rozširovať spolkové publikácie, ktoré označil za protivlastenecké. In: *Slovenský denník*, Pittsburgh, 7. október 1902.

⁶⁸ HANAKOVIČ 2005.

⁶⁹ KN, 1903, roč. 54, č. 1, s. 3.

⁷⁰ KN, 1902, roč. 53, č. 24, s. 196.

⁷¹ LETZ 2006.

⁷² STANKAYOVÁ 2019.

⁷³ BUZALKA 1940.

⁷⁴ Mons. ThDr. Anton Botek (*1911, Svederník – †1992, Pezinok), rímskokatolícky kňaz, pápežský prelát, bol členom Ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, pôsobil ako prekladateľ a publicista.

⁷⁵ LETZ 2000.

⁷⁶ ThDr. Pavol Jantausch (*1870, Vrbové – †1947, Trnava), rímskokatolícky duchovný a biskup, apoštolský administrátor Trnavskej apoštolskej administratúry. V roku 1936 sa pričínil o otvorenie Rímskokatolíckej bohosloveckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a v roku 1938 o zriadenie Biskupského gymnázia v Trnave.

⁷⁷ Ambróz Lazík (*1897, Trstín – †1969, Trnava), rímskokatolícky duchovný, titulárny biskup appijský, apoštolský administrátor Trnavskej apoštolskej administratúry od roku 1947.

na Slovensku, aby sa od apríla roku 1951 vydavateľom KN opäť stal SSV. V pozícii zodpovedného redaktora v nastupujúcom komunistickom režime pôsobili Augustín Pozdech⁷⁸ a Ladislav Škoda.⁷⁹

Od roku 1949 sa KN stali jediným vychádzajúcim náboženským periodikom pre laikov, ich náklad však značne klesol, dostali sa pod národnú správu, prechádzali cenzúrou a na ich stránkach v duchu doby pravidelne vychádzali články o budovateľských úlohách socialistickej spoločnosti, všetko pod rúškom prezentovanej náboženskej slobody. KN sa vyprofilovali ako orgán Mierového hnutia katolíckeho duchovenstva, ktoré bolo známe predovšetkým svojou kolaboráciou s režimom.

V roku 1968 svitla jar nádeje tak ako v celej spoločnosti, tak aj pre KN. Od apríla 1968 sa v nich začínajú objavovať námety, o ktorých dovtedy nebolo dovolené písať. Jozef Hrušecký ako šéfredaktor publikoval v novinách rad článkov k aktuálnym otázkam pokoncilovej Cirkvi – demokratizácia, dialóg, otvorenosť svetu, uvedenie koncilových dokumentov do života a i.⁸⁰ Nové formovanie periodika pod redakčným vedením na čele s Jozefom Hrušeckým⁸¹ naznačovalo, že smer, ktorým sa chceli KN uberať, bol správny. Bolo to evidentné najmä pri slobodných vyjadreniach predstaviteľov Gréckokatolíckej cirkvi, ktorú komunistický režim v roku 1950 zrušil. Rovnako tak KN publikovali spoločnú rezolúciu predloženú Ministerstvu kultúry a informácií vo veci rehabilitácie zrušených rehoľných spoločenstiev, ktoré boli zlikvidované len administratívnym rozhodnutím. V KN postupne pribudli nové rubriky venujúce sa témam z oblasti histórie, výchovy detí, slovenskej poézie, esejistickej tvorby. Pozitívnou zmenou bolo zaradenie básní spisovateľov slovenskej katolíckej moderny či preklady diel zahraničných autorov. Išlo o jediné obdobie počas komunistického režimu na Slovensku, keď boli KN tvorené slobodne a bez zásahov cenzúry.⁸²

Po auguste 1968 sa redakcii podarilo vydať ešte niekoľko čísiel, ktoré vyjadrovali nádej, že stav, v ktorom sa spoločnosť ocitla, nebude trvať dlho. Nasledujúce čísla novín však už prechádzali cenzúrou a normalizačné úsilie zasiahlo redakciu naplno v roku 1971, keď na základoch Mierového hnutia katolíckeho duchovenstva vznikla nová organizácia kňazov spolupracujúcich s režimom *Pacem in terris*.⁸³ KN sa v podstate stali ich tlačovým orgánom.

Nová slobodná etapa v dejinách pôsobenia KN nastala až po roku 1989. KN prešli od pádu komunistického režimu viacerými obmenami jednak po stránke obsahu novín, ale aj na poste zodpovedných redaktorov, ktorí sa až príliš často striedali na to, aby zanechali po sebe nejakú hlbšiu stopu. Až

pôsobenie Mariána Gavendu na poste šéfredaktora prinieslo skvalitnenie úrovne, ktorá si udržala svoj štandard.⁸⁴

Záver

KN počas svojej viac ako 170-ročnej histórie prešli zložitým vývojom. Boli prvé a sú najstaršie a najdlhšie vychádzajúce slovenské katolícke periodikum. Prvopočiatky boli poznamenané situáciou v Uhorsku a národný charakter v nich bol zanedbateľný. Po prevzatí vedenia redakcie Andrejom Radlinským sa už venovali nielen záležitostiam cirkvi, ale aj národným požiadavkám a postaveniu slovenského ľudu. Významným medzníkom vo vývine KN bolo ich prijatie ako úradného tlačového orgánu Spolku sv. Vojtecha, ktorý sa po zrušení Matice slovenskej a v rokoch tvrdej maďarizácie ujal aj organizácie slovenského národného života a to sa prejavilo aj na stránkach KN. Obdobie existencie prvej Československej republiky sa pre obnovenie týždenníka nezrealizovalo pravdepodobne z existenčných dôvodov SSV, ktorý sa musel obrátiť na krajanov – Slovákov v Spojených štátoch, ktorí vznikom členskej základne SSV v USA Spolok zachránili a umožnili mu rozvinúť bohatú edičnú činnosť. K obnoveniu KN sa podujala organizácia Katolíckej akcie v roku 1940 a odvtedy KN vychádzali neustále s krátkym prerušením bezprostredne po druhej svetovej vojne. Nástup komunizmu však spôsobil stagnáciu novín a vytvoril falošnú predstavu náboženskej slobody. Jediným pozitívnym javom bola rubrika liturgia a kultúrno-historické príspevky. Určitú nádej priniesla jar roku 1968, ktorá však skončila normalizačnými krokmi a tvrdou cenzúrou. KN sa stali hovorcom organizácie kňazov spolupracujúcich s režimom a združených v *Pacem in terris*. Slobodný rozvoj mohol nastať až pádom komunizmu po roku 1989. V súčasnosti KN neustále informujú svojich čitateľov o aktivitách SSV, o jeho dejinách, o dianí v katolíckej cirkvi doma i vo svete, venujú sa kultúrnym podujatiam a prinášajú aj príspevky o osobnostiach slovenských dejín. Majú bohatú čitateľskú obec a technický pokrok ich umožňuje čítať aj na webových stránkach.

Použitá literatúra a zdroje:

- Archív a knižnica Spolku svätého Vojtecha v Trnave:
CaM 1852: *Cyryll a Method*, 1852, roč. 1, č. 3, 24. 1.1852, s. 23 – 24.
CaM 1852: *Cyryll a Method*, 1852, roč. 1, č. 4, 31. 1. 1852, s. 30 – 32.
KN 1849: *Katolícké noviny*, 1849, roč. I., č. 1, 7.11. 1849, s. 1.

⁷⁸ Augustín Pozdech (*1895, Modranka – †1960, Pezinok), administrátor, farár, neskôr dekan farnosti Blumentál v Bratislave. Známym tým, že 20. apríla 1942 poslal list predsedovi židovskej obce v Budapešti, v ktorom ho žiadal apelovať na svet, aby zachránili aspoň časť slovenských Židov.

⁷⁹ Ladislav Škoda (*1909, Staré Hory – †1971, Mariánske Lázně), cirkevný činiteľ a redaktor.

⁸⁰ V stati Druhý vatikánsky koncil zdôraznil, že koncil položil pevný a spoľahlivý základ diela, ktoré sa má vybudovať; je to však len začiatok obnovy. In: *Katolícke noviny*, 1968, roč. 83, č. 38.

⁸¹ Jozef Hrušecký (*1912, Gbely – †1983, Horné Obdokovce), kňaz, od roku 1942 profesor náboženstva na biskupskom gymnáziu v Trnave.

⁸² LAUKO 2019.

⁸³ Združenie katolíckych duchovných *Pacem in terris* alebo v skratke ZKD-PIT, alebo len PIT (čes. *Sdružení katolíckých duchovných Pacem in terris (SKD-PIT)*) bolo združenie rímskokatolíckych duchovných kolaborujúcich s komunistickým režimom v Česko-Slovensku v rokoch 1971 až 1989. Bolo priamym pokračovateľom Mierového hnutia katolíckeho duchovenstva (1951 – 1968), ktoré zaniklo v roku 1968.

⁸⁴ KATUNINEC 2004.

KN 1849: *Katolícke noviny*, 1849, roč. 1, č. 4, 28. 11. 1849, s. 32.

KN 1851: *Katolícke noviny*, 1851, roč. 3, č. 18, 1. 11. 1851, s. 144.

KN 1852: *Katolícke noviny*, 1852, roč. 4, č. 27, 3. 7. 1852, s. 6 – 7.

KN 1856: *Katolícke noviny*, 1856, roč. 8, č. 15, 12. 4. 1856, s. 119.

KN 1870: *Katolícke noviny*, 1870, roč. I., č. 11, 22. september 1870, s. 85.

KN 1870: *Katolícke noviny*, roč. I., č. 11, 22. september 1870, s. 85.

KN 1870: *Katolícke noviny*, 1870, roč. I., č. 23, 29. 12. 1870, s. 1.

KN 1872: *Katolícke noviny*, roč. 3, 1872, č. 7, s. 49 – 50.

KN 1878: *Katolícke noviny*, 1878, roč. 9, č. 22.

KN 1882: *Katolícke noviny*, 1882, roč. 13, č. 13, 5. 7. 1882, s. 97.

KN 1901: *Katolícke noviny*, 1901, roč. 52, č. 15, s. 138.

KN 1902: *Katolícke noviny*, 1902, roč. 53, č. 24, s. 196.

KN 1903: *Katolícke noviny*, 1903, roč. 54, č. 1, s. 3.

KN 1968: *Katolícke noviny*, 1968, roč. 83, č. 38.

SD 1902: *Slovenský denník*, 2. roč., Pittsburgh, Pa., USA, 7. október 1902.

Literatúra:

BUZALKA 1940: BUZALKA, Michal. Úvodník. *Katolícke noviny* 55, 1940, , č. 1, 25. októbra 1940, s. 1.

GROCHÁLOVÁ 2010: GROCHÁLOVÁ, M. Premeny Katolíckych novín v poslednom desaťročí. In: *Katolícke noviny – 160 rokov sme vaším svetlom*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2010, s. 145 – 152.

HALKO 2010: HALKO, J. Katolícke noviny v období nástupu socializmu. In: *Katolícke noviny – 160 rokov sme vaším svetlom*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2010, s. 45 – 53.

HANAKOVIČ 2005: HANAKOVIČ, Štefan. *Dejiny Spolku sv. Vojtecha*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2005.

JUDÁK 2001: JUDÁK, Viliam. Vznik, dejiny a vývoj Katolíckych novín. In: *130 rokov Spolku sv. Vojtecha a 150 rokov Katolíckych novín*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2001, s. 82 – 92.

JUDÁK 2021: JUDÁK, Viliam. Náboženská a spoločenská situácia v čase vzniku Spolku svätého Vojtecha. In: *FIDEI ET SVIENTIAE...SEMPER FIDELES*. Trnava: SSV, 2021, s. 11 – 59.

KAČÍREK 2016: KAČÍREK, Ľubomír. *Národný život Slovákov v Pešťbudíne v rokoch 1850 – 1875*. Békešcsaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2016.

KATUNINEC 2004: KATUNINEC, Milan. *Dejiny Spolku sv. Vojtecha*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity, 2004.

KOVÁČOVÁ 2014: KOVÁČOVÁ, Anna. *Po stopách slovenskej minulosti Budapešti. Výber zo štúdií a prednášok*. Budapešť: Výskumný ústav Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku, 2014.

KOVÁČOVÁ 2016: KOVÁČOVÁ, Anna. Peštianski Slováci v zrkadle dobových periodík. In: *Kultúra, jazyk,*

história Slovákov v Maďarsku. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2006, s. 74 – 81.

LETZ 2000: LETZ, Ján. Botek, Anton. In: *Lexikón kňazských osobností Slovenska*. Bratislava: Lúč, 2000, s. 138.

LETZ 2006: LETZ, Róbert. Hlinkova ľudová strana (pokús o syntetický pohľad. In: LETZ, Róbert (ed.). *Slovenská ľudová strana v dejinách*. Martin: Matica slovenská, 2006, s. 163 – 164.

LOPATKOVÁ 2009: LOPATKOVÁ, Zuzana. 2009. *Martin Kollár (1853 – 1919)*. Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2009.

MESÁROŠ 1992a: MESÁROŠ, Július. Slovenské národno-emancipačné hnutie v päťdesiatych rokoch. III. 7. Preskupovanie slovenských národnopolitických síl a útlm ich aktivity za Bachovho režimu. In: PODRIMAVSKÝ, Milan (ed.). *Dejiny Slovenska III*. Bratislava: Veda, 1992, s. 208 – 243.

MESÁROŠ 1992b: MESÁROŠ, Július. 1992. Tretia časť. II. 1. Demografický vývin. In: PODRIMAVSKÝ, Milan (ed.). *Dejiny Slovenska III*. Bratislava: Veda, 1992, s. 477 – 478.

RÁBIK 2021: RÁBIK, Vladimír. Od svätých Cyrila a Metoda k svätému Vojtechovi – peripetie založenia Spolku svätého Adalberta (Vojtecha) In: *FIDEI ET SVIENTIAE...SEMPER FIDELES*. Trnava: SSV, 2021, , s. 59 – 77.

ZAVARSKÝ 2001: ZAVARSKÝ, Ján. Z minulosti Katolíckych novín. In: *130 rokov Spolku sv. Vojtecha a 150 rokov Katolíckych novín*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha, 2001, s. 67 – 74.

Internetové zdroje:

LAUKO 2019: LAUKO, Ján. *Keď boli naše noviny nástrojom propagandy*. Dostupné na: <https://www.katolickenoviny.sk/tema/category/tema/article/ked-boli-nase-noviny-nastrojom-propagandy.xhtml> [08.11.2019].

LOPATKOVÁ 2019a: LOPATKOVÁ, Zuzana. *Keď sa Katolícke noviny nemohli volať katolícke*. Dostupné na: <https://www.katolickenoviny.sk/tema/category/tema/article/ked-sa-katolicke-noviny-nemohli-volat-katolicke.xhtml> [31.07.2019].

LOPATKOVÁ 2019b: LOPATKOVÁ, Zuzana. *Katolícke noviny v roku 1870 prevzal Spolok sv. Vojtecha*. Dostupné na: <https://www.katolickenoviny.sk/tema/category/tema/article/katolicke-noviny-v-roku-1870-prevzal-spolok-sv-vojtecha.xhtml> [06.11.2019].

STANKAYOVÁ 2022: STANKAYOVÁ, Anna. Katolícke noviny putovali okľukami z Pešti po Bratislavu, s. 18 – 19. Dostupné na: https://www.katolickenoviny.sk/tema/category/tema/article/rocnik_2019rocnik_2019_Gratuluju_Katolickym_novinam_k_ich_vyrociu [07.04.2022].

Marta Dobrotková

Trnavská univerzita v Trnave
 Filozofická fakulta Katedra histórie
 Hornopotočná 23
 918 43 Trnava